

DESTAN DİLİNİ KURAN SÖZ VARLIĞI: FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN *BAĞIMSIZLIK* *SAVAŞI* DİZİSİ ÜZERİNE

Melike Uluçay

■ Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en özgün ve üretken isimlerinden biri olan Fazıl Hüsni Dağlarca, şiirlerinde tarihsel ve kültürel hafızayı temel unsur olarak değerlendiren şairlerdendir. İnsanı, tabiatı, tarihî ve metafizik arayışları farklı dönemlerde şiirine taşıyan Dağlarca'nın en dikkat çekici yönlerinden biri, Türk tarihini şiirin imkânlarıyla yeniden yorumlamasıdır. Şairin bu anlayışının en kapsamlı örneklerinden biri, beş kitaptan oluşan *Bağımsızlık Savaşı* dizisidir. Millî Mücadele'nin kronolojisini aktaran *Samsun'dan Ankara'ya*, *İnönüler*, *Sakarya Kıyıları*, *Otuz Ağustos* ve *İzmir Yollarında* adlı kitaplardan oluşan bu dizi savaşın ruhunu, milletin ortak hafızasını ve bağımsızlık düşüncesini şiirin estetik imkânlarıyla yeniden kuran destansı bir anlatıdır. Bu eserlerde Millî Mücadele'nin insanı, coğrafyası, inanç dünyası ve mücadele ruhu, şairin kendine özgü şiir dili içerisinde yeniden anlam kazanır. Destansı söyleyişin oluşmasında ise söz varlığı belirleyici bir işleve sahiptir.

Bu destansı anlatının en belirgin özelliklerinden biri, şairin söz varlığını bilinçli ve işlevsel bir biçimde kullanmasıdır. Şairin tercih ettiği kişi adları, yer adları, askerî kavramlar, dinî unsurlar, doğaya ilişkin kelimeler ve şairin türettiği yeni kelimeler şiirin anlam dünyasını kuran temel yapı taşları olarak dikkat çeker. Bu söz varlığı, destanın ritmini kuran, kahramanlık söylemini besleyen, tarihsel belleği canlı tutan ve okuru ortak bir millî hafızanın parçası hâline getiren şiirsel bir düzenin temel bileşenleri olarak işlev görmektedir.

Destan Dilini Kuran Tarihsel Hafıza: Kişi ve Yer Adları

Dağlarca'nın *Bağımsızlık Savaşı* dizisi okurla ilk karşılaştığında okuru kişi ve yer adlarıyla örülü bir tarih coğrafyasının içine davet eder. Şair destanda Millî Mücadele'nin safhalarını anlatırken o mücadeleyi gerçekleştiren hafızaya kazınmış kişi ve mekânları şiirin anlam

örgüsü içinde yeniden üretir. Bu yönüyle şiirin tarihsel arka planını görünür kılan göstergeler olan özel adlar, destansı söyleyişin sürekliliğini sağlayan ve ortak hafızanın yeniden kurulmasına katkı sağlayan poetik odaklar olarak karşımıza çıkar.

Dizide 370 farklı özel isim kullanılmış, bunların toplam kullanım sayısı 1094 olarak belirlenmiştir (Uluçay, 2014). Bu yoğunluk, özel adların şiirde rastlantısal biçimde kullanılmadığını göstermektedir. Dizideki kişi ve yer adlarının yoğunluğu, yalnızca kelime sıklığı bakımından değerlendirilmemelidir. Asıl önemli olan, bu adların şiirde üstlendikleri anlam kurucu işlevdir. Dağlarca'nın şiirinde tarih, kişi adlarıyla görünür hâle gelirken; coğrafya ise yer adları aracılığıyla millî hafızanın ayrılmaz bir parçasına dönüşmektedir. Dağlarca, tarihî kişileri ve mekânları bilinçli biçimde şiirin merkezine yerleştirerek destan anlatısını somutlaştırmaktadır. Böylece okuyucu bir savaşın gelişimini izlerken aynı zamanda Millî Mücadele'nin tarihsel hafızası içerisinde ilerler.

Beş kitaptan oluşan dizide en sık karşılaşılan kişi adı *Mustafa Kemal*'dir. Özellikle *Mustafa Kemal* adı, dizinin hemen her aşamasında hem bir komutan olarak hem de bağımsızlık fikrini şiirin merkezinde tutan kurucu iradeyi temsil eden kişi olarak görünür:

*Yediden yetmişe analar, babalar, oğullar, kızlar,
Elleri, ayakları geçmişten geleceğe büyümüş bak.
Yüreğin bütün ulusun yüreği...
Adın Mustafa Kemal,
Ne güzel başlamak.* (Dağlarca, 2009 (a): 8)

dizeleri Mustafa Kemal'i toplumun bütün kesimlerini aynı ülkü etrafında birleştiren ortak iradenin temsilcisi bir askeri lider olarak sunmaktadır. Bu nedenle söz konusu adın sıklığı, niceliksel bir veri olmanın ötesinde destansı söyleyişin temel eksenlerinden birini oluşturur. Onu *İsmet İnönü*, *Fevzi Çakmak*, *Kara Fatma* ve *Hasan Tahsin* gibi Millî Mücadele'nin simge isimleri izler. Bu tercih, yalnızca tarihsel gerçekliğin korunmasıyla açıklanamaz. Dağlarca'nın şiirinde bu adlar, bireysel kimliklerinden sıyrılarak milletin ortak direniş iradesini temsil eden ortak hafızanın sembollerine dönüşür.

Dağlarca savaşın geçtiği ve kahramanların bulunduğu mekânları, anlatının temel eksenini oluşturduğu destan geleneği çerçevesinde, modern Türk şiiri içerisinde yeniden yorumlar. Kitap dizisinde bahsi geçen yer adları da hem coğrafi bir göstergedir hem de Millî Mücadele'nin belleğini taşıyan tarihsel duraklar hâline gelir. Şair, Millî Mücadele'nin coğrafyasını şiirin temel yapı taşlarından biri hâline getirerek Anadolu'yu destanın etkin bir öznesine dönüştürür.

*İşte 19 Mayıs
Vardık kapısına Anadolu'nun, önlerine Samsun'un
Öyle büyüdü ki ağzımız*

Öyle acıktık ki,
Bize ekmek değil, dağ sunun.

Tez Erzurum'a, Sivas'a, Ankara'ya
İlk uçan kuşla birlikte giden.
Dorukları duman almak üzredir,
Otlara, kavaklara, başaklara yel gibi
Varalım yeniden. (Dağlarca, 2009 (a): 8)

Diziyi oluşturan beş kitabın adlarının doğrudan Samsun, Ankara, İnönüler, Sakarya ve İzmir gibi tarihsel mekânlardan seçilmiş olması, coğrafyanın şiirde üstlendiği belirleyici rolü açıkça ortaya koymaktadır. Millî Mücadele'nin başlangıcı, gelişimi ve zaferle sonuçlanan süreci, bu yer adları etrafında ilerleyen şiirsel bir yolculuğa dönüşmektedir. Böylece okur yalnızca savaşın kronolojisini değil, Anadolu'nun bağımsızlığa uzanan tarihsel yürüyüşünü de takip eder. Samsun, umudun ve başlangıcın; Sakarya, direnişin ve dönüm noktasının; İzmir ise bağımsızlığın tamamlanışının sembolüne dönüşür. Böylece coğrafya, destanın pasif bir zemini olmaktan çıkar; millî kimliği ve tarih bilincini besleyen tarihsel hafızanın şiirsel bir unsuruna dönüşür. Klasik destan anlatısının omurgasını oluşturan kahramanların ve savaş alanlarının kullanım biçimini modern şiirin imkânlarıyla yeniden yorumlayan Dağlarca'nın kişi ve yer adlarını kullanım biçimi, aynı zamanda şiirin ritmini belirleyen unsurlardan biridir. Bu adlar, okurları ortak bir geçmiş etrafında buluşturur, ortak aidiyet duygusunu harekete geçirir ve destansı söyleyişi güçlendiren söz varlığı öğeleri olarak görev üstlenir. Böylece Dağlarca'nın destanı, yalnızca geçmiş anlatan bir metin olmaktan çıkar; millî hafızayı sürekli yeniden üreten canlı bir şiir evrenine dönüşür.

Destan Dilinin Ritmi: Savaş Terminolojisinin Kullanımı

Dağlarca'nın *Bağımsızlık Savaşı* dizisinde dikkat çeken şeylerden biri de şiirin söz varlığının tek bir kavram alanı etrafında toplanmamasıdır. En sık kullanılan kelimeler incelendiğinde savaş, tabiat, insan, mekân ve millet kavramlarının iç içe geçtiği çok katmanlı bir söz varlığı görülmektedir. Bu kullanım, şairin askerî bir olay olan bağımsızlık mücadelesini insanı, tabiatı ve toplumsal hafızayı birlikte kuşatan bir varoluş mücadelesi olarak kurguladığını göstermektedir. Şairin savaşın dilini kurarken kullandığı *ordu*, *asker*, *süngü*, *top*, *mermi*, *bayrak*, *cephe*, *düşman*, *savaş*, *kan*, *zafer* gibi askerî kavramlar, destanın askerî söylemini oluşturan temel söz varlığı alanıdır.

Kağnımız geçerken
Bir tavşan bakıyordu
Belki de imreniyordu öküzlere
Diyordu içinden.
Bu mermi dolu arabayı gacı gacı
Kocaman erlere ulaştırmak
Ne güzel. (Dağlarca, 2009 (b))

dizelerinde *mermi dolu arabanın* cepheye ulaştırılması, savaşın lojistik boyutunu ve sivil halkın mücadeledeki rolünü görünür kılar. Böylece *mermi* ve *er* gibi askerî kavramlar, milletin ortak dayanışmasını temsil eden söz varlığı unsurlarına dönüştürülmüştür.

Dağlarca'nın şiirlerinde savaş, yıkımın ve ölümün diliyle değil direnişin ve yeniden var oluşun diliyle anlatılır. Bu nedenle askerî kavramların büyük bölümü korku ya da yenilgiyi çağrıştıran bir söylem içinde kullanılmaz. Aksine bu kelimeler, mücadele iradesini güçlendiren ve okuyucuyu destanın hareketi içine çeken dinamik bir yapı oluşturur.

İşte 9 Eylül'de biz

El süngü

Ayak pala

Gözümüz mızrak

Göğüs alın yazısı,

Yine tam yüz bin kişiyiz İzmir'e girerken. (Dağlarca, 2009 (e): 91)

dizelerinde *süngü*, *pala* ve *mızrak* kelimeleri, savaş araçlarını karşılayan gerçek anlamlarının ötesine geçirilerek insan bedeninin parçalarıyla özdeşleştirilir. Böylece savaşçı ve silah arasındaki mesafe ortadan kalkar; el süngüye, ayak palaya, göz ise mızrağa dönüşür. Bu yoğunlaştırılmış anlatımda askerî araç adları bütün varlığıyla mücadeleye katılan insanın kararlılığını ve savaşma gücünü görünür kılan metaforik göstergeler hâline gelir. Şiirin kısa, eksilteli ve birbirine paralel söz dizimi de askerlerin kesintisiz ilerleyişini çağrıştıran sert bir ritim meydana getirir. Nitekim şiirin sonunda ordunun İzmir'e girişi, ağır kayıplara rağmen kolektif varlığını koruyan milletin zaferi olarak sunulur. Bu yönüyle askerî terminolojiye ait söz varlığı, Dağlarca'nın şiirinde insan bedenini, ortak iradeyi ve zafer düşüncesini aynı destansı anlam alanında birleştirir. Şair, savaşın araçlarını ve kavramlarını, bağımsızlık idealini görünür kılan sembolik unsurlar hâline getirir.

Şiirlerde sıkça karşılaşılan devlet sembolü olan *bayrak* kelimesi, bağımsızlığın görünür hâli, ortak kimliğin işareti ve mücadeleyi anlamlı kılan değerlerin simgesidir. Bu nedenle bayrak etrafında kurulan söylem, destanın duygusal yoğunluğunu artıran temel unsurlardan biri olarak öne çıkar. Benzer şekilde *zafer* kelimesi, milletin yeniden doğuşunu temsil eden bir kavrama dönüşür. Sıklık listesinde dikkat çeken bir diğer kelime *kandır*. *Kan*, şiirde ölümün ve yıkımın sembolü olmaktan çok fedakârlığın ve bağımsızlığın bedelini temsil eder. Böylece savaşa ilişkin söz varlığı, korku ve umutsuzluk yerine cesaret, direnç ve özgürlük düşüncesini öne çıkaran bir anlam alanı meydana getirir.

Askerî söz varlığının yoğunluğu, şiirlerde sürekli bir hareket duygusu meydana getirir. Yürüyüşler, saldırılar, savunmalar, bekleyişler ve ilerleyişler, seçilen kelimeler aracılığıyla ritmik bir yapı kazanır. Okuyucu tarih anlatısını izlerken aynı anda Millî Mücadele'nin temposunu şiirin dili içinde âdeta hisseder. Bu üslup ve anlam katmanları sayesinde Dağlarca, savaşın ritmini söz varlığı aracılığıyla yeniden kurabilmektedir.

Coğrafyanın Destan Yazması: Tabiat Unsurlarının Kahramana Dönüşmesi

Şiirlerde yoğun bir sıklıkta *dağ, gök, yer, toprak, yurt, gece, su, ağaç* ve *yel* gibi tabiat unsurlarının yer alması dikkat çekicidir. İlk bakışta bu kelimelerin savaş anlatısıyla doğrudan ilişkisi olmadığı düşünülebilir. Oysa Dağlarca'nın şiirinde Anadolu coğrafyası savaşın sessiz tanığı, kimi zaman da mücadeleye ortak olan canlı bir varlıktır ki bu, bütün bir coğrafyanın hafızasına işlenen ortak bir varoluş mücadelesine, ortak bir deneyime dönüşür. Üzerinde yaşanan mekânı karşılayan “toprak” ve “yurt” kelimeleri, uğruna mücadele edilen, korunması gereken ve milletin kimliğiyle özdeşleşen değerleri temsil eder. Böylece coğrafya, destanın dekoru olmaktan çıkarak anlatının asli kahramanlarından biri hâline gelir. Tabiatı tasvir eden *dağ, gök* ve *yer* de şiirde savaşın sessiz tanığıdır. *Dağlar*, orduların yürüyüşüne eşlik eder; *gök*, savaşın umut ve karanlığını birlikte taşır; *toprak* ise şehitlerin emaneti olarak millî hafızanın simgesine dönüşür.

*Yurt bu
Kavaklardan gireceksin
Çıkacaksın mavilikten
Şırl şırl bir uğultu
Uyur
Dağ uyanıklığında.
Yaşamanın yeniden var olduğu
Köyler kentler
Geceler gündüzler hep.*

*Yurt bu
Alır
Götürür seni.* (Dağlarca, 2009 (c): 74)

dizelerinde coğrafyanın canlı ve etkin bir varlığa dönüştürülmesi açık biçimde görülmektedir. “Yurt”; kavak, mavilik, dağ, köy, kent, gece ve gündüz gibi pek çok unsurun birleşmesiyle oluşan bütünlüklü bir yaşam alanı olarak tasarlanır. Şiirde geçen “*Yurt bu/Alır/Götürür seni*” ifadesi ise yurda insana özgü bir eylem gücü kazandırır. Böylece yurt insanı içine alan ve onun kaderini yönlendiren etkin bir özneye dönüşür. Dağın “uyanıklık” ile nitelendirilmesi de tabiatın savaşa tanıklık ettiğini ve milletle birlikte bekleyen ve direnen canlı bir varlık olarak kurgulandığını göstermektedir. Bu kullanımda coğrafyaya ilişkin söz varlığı, betimleme işlevini aşarak yurt sevgisini, aidiyet duygusunu ve uğruna mücadele edilen ortak varlığı temsil eden destansı göstergeler hâline gelir.

*İzmir yelleri eserken
İrileşir
Buğday buğday
Türkü türkü
Özgürlüğümüz* (Dağlarca, 2009 (e): 94)

dizeleri benzer biçimde coğrafyanın destansı işlevini güçlendirir. Şair; şiirin tamamında geçen *dağ kıyıları, su kıyıları, İzmir yelleri, ova, gökyüzü* gibi coğrafi unsurları art arda sıralayarak Millî Mücadele'nin bütün Anadolu sathında yaşandığı duygusunu oluşturur. Dizelerde özellikle *yel, buğday* ve *türkü* aynı imgesel düzlemde buluşturulur; özgürlük düşüncesi doğrudan Anadolu coğrafyasının doğal unsurlarıyla özdeşleştirilir. Böylece coğrafya zaferi büyüten ve çoğaltan etkin bir güç olarak şiirin merkezinde yer alır. Dağlarca'nın coğrafyaya yüklediği bu işlev, destan geleneğinin temel özelliklerinden biri olan mekânın kahramanlaşması anlayışıyla da örtüşmektedir. Dizide dağlar yalnızca yükseltiyi, toprak yalnızca üzerinde yaşanan yeri, gökyüzü yalnızca fiziksel bir boşluğu karşılamaz; bunların her biri milletin hafızasını, direncini ve bağımsızlık ülküsünü temsil eden simgesel unsurlara dönüşür. Benzer biçimde *yurt, vatan, biz, ben, sen, ana, oğul* ve *çocuk* gibi kelimelerin yüksek kullanım sıklığı, askerî bir destan olan dizideki mücadelenin etkisinin aileye, köye, çocuğa ve bütün topluma yayıldığını gösterir. Millî Mücadele, toplumun bütün kesimlerini etkileyen ortak bir yaşama deneyimidir. Özellikle “biz” zahirinin oluşturduğu söyleyiş, bireysel anlatımı geri plana iterek ortak bir millet bilincini öne çıkarır. Böylece şiirin sesi tek bir kahramanın değil, mücadele eden bütün bir toplumun sesi hâline gelir. Bu tercih, destan geleneğinin kolektif anlatım anlayışıyla da örtüşmektedir.

Gelincikler
Neden hep kırmızı Ana
Kara toprağı
Üzerinde
Babamın
Savaşığı toprağı
Süslesin diye mi? (Dağlarca, 2009 (b))

dizelerinde çocuğun *anaya* yönelttiği soru, savaşın çocuk zihninde nasıl anlamlandırıldığını göstermektedir. İnsana ilişkin söz varlığının bu yoğun kullanımı, Dağlarca'nın Millî Mücadele'yi insanı yeniden kuran, toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve ortak kimliği şekillendiren tarihsel bir süreç olarak gördüğünü göstermektedir.

Hareketin Dili: Fiillerle Kurulan Destan

Dağlarca'nın ilgili eserlerinin söz varlığında öne çıkan bir başka özellik de hareket bildiren fiillerin yoğunluğudur. Bu fiiller sayesinde savaş, geçmişte yaşanmış bir olay olmaktan çıkar; okuyucunun gözleri önünde yeniden gerçekleşen canlı bir deneyime dönüşür. Gelmek, gitmek, yürümek, girmek, almak, varmak, geçmek, durmak, büyümek ve yaşamak gibi fiiller, şiirde sürekli bir hareket duygusu meydana getirir:

İşte birdenbire tutuştu mavilikler
57. Alay süngü taktı dağa taş,

Tüfek bomba makineli kullanmadan

Süngü süngü süngü süngü atıldı savaşa. (Dağlarca, 2009 (d): 62)

dizeleri hareket fiillerinin destansı ritim oluşturduğu en belirgin örneklerden biridir. Şiirde geçen *süngü taktı* ve *atıldı savaşa* ifadeleri savaşın hazırlık ve saldırı evrelerini peş peşe getirerek anlatıya yüksek bir tempo kazandırır. Özellikle *süngü* kelimesinin art arda yinelenmesiyle birlikte fiillerin kısa ve keskin yapısı, okuyucuda ordunun aynı anda ileri atıldığı izlenimini oluşturur. Bu hareket orduların ilerleyişini anlattığı gibi bağımsızlığa doğru yürüyen bir milletin ortak iradesini de görünür kılar. Böylece fiiller, destanın ritmini belirleyen temel dil unsurlarından biri hâline gelir. Dağlarca'nın destanında *yol almak*, aynı zamanda umut etmek, direnmek ve geleceği kurmak anlamına gelir. Buna karşılık "durmak" fiilinin kullanımı ise dikkat çekici bir karşıtlık oluşturur. Şair, hareket ile durağanlık arasındaki gerilimden yararlanarak mücadelenin sürekliliğini vurgular. Millî Mücadele'nin temel niteliği ilerlemektir; durmak ise çoğu zaman geçici bir bekleyiş ya da yeni bir hamlenin hazırlığını ifade eder. Böylece fiiller arasında kurulan ilişki, şiirin iç ritmini belirleyen önemli bir öğeye dönüşür. Bu sayede, dil bilgisel bir unsur olan hareket fiilleri destansı söyleyişin dinamizmini sağlamaktadır.

Dağlarca savaşı yalnızca silahların diliyle anlatmaz; savaşın insan hayatında bıraktığı izleri de şiirin merkezine taşır. Şair tabiatı, insanı, tarihi ve inancı aynı söz evreni içinde buluşturarak Millî Mücadele'yi çok yönlü bir şiir dünyasına dönüştürmekte ve çok katmanlı bir destan dili oluşturmaktadır.

Destan Dilinin Manevi Dünyası: Duygu ve İnanç Dünyasını Kuran Söz Varlığı

Dağlarca *Allah, dua, şehit, iman* ve *ezan* gibi dinî içerikli söz varlığını savaşın anlamını genişleten önemli göstergeler olarak kullanarak dizide savaşı güçlü bir manevi zemine oturtur. Allah sözcüğünün kullanım sıklığı mücadeleyi manevi bir zemine taşıyarak bağımsızlık fikrini kutsal bir sorumlulukla ilişkilendirir.

Allah Allah sesleri büyüdü sabahlara kadar,

Ve o gece rüyada Allah'ı gördüm, gülümsüyordu!"

Bu dizelerde "Allah Allah" nidaları, savaş meydanındaki askerlerin ortak manevi gücünü ve coşkusunu yansıtır. Bunun ardından gelen "*rüyada Allah'ı gördüm, gülümsüyordu*" ifadesi ise zaferin ilahi bir destekle anlamlandırıldığını düşündürür. Böylece Millî Mücadele manevi bir haklılık zemini üzerinde yükselen kutsal bir mücadele olarak sunulur. Dinî söz varlığının dikkat çekici bir diğer yönü, kahramanlık söylemiyle kurduğu ilişkidir. Şehitlik, fedakârlık ve dua gibi bireysel duyguları ifade eden kavramlar, milletin ortak değerlerini görünür kılan sembollere dönüşür.

Duası kabul olur

Oğulları dövüşen anaların. (Dağlarca, 2009 (b): 55)

Bu dizelerde maneviyatın cephe gerisinde kurulduğu vurgulanmaktadır. Şair, anaların duasını askerlerin mücadelesiyle aynı düzlemde değerlendirir. Böylece savaşın silahla birlikte inanç ve dua ile de sürdürüldüğü düşüncesi oluşturulur. Dua, bireysel bir ibadet olmaktan çıkarak milleti bir arada tutan ortak bir manevi güç hâline gelir.

28 Ekim'de saldırdık Kars'a biz,

Kaçtı gâvur ellemeden.

Dadaş'ım bayrak çekilmiş camilerde,

Sabah namazları kılınmıştır. (Dağlarca, 2009 (b): 27)

Bu dizelerde *camî*, *bayrak* ve *sabah namazı* aynı anlam alanında buluşturulur. Böylece zafer ortak dinî ve millî değerlerin yeniden görünür hâle geldiği bir kazanım, askerî bir başarı olarak sunulur. *Bayrak* ile *camînin* aynı bağlam içerisinde kullanılması, bağımsızlığın hem millî hem de manevi boyutlarını birlikte vurgular. Böylece dinî söylem ile millî söylem birbirini destekleyen iki temel yapı olarak şiirin anlam dünyasında birleşir. Dağlarca'nın tercih ettiği bu söz varlığı, destan geleneğinin önemli özelliklerinden biri olan kutsallık duygusunu da güçlendirir. Destanlarda kahramanlık çoğu zaman manevi güçle anlam kazanır. *Bağımsızlık Savaşı* dizisinde de benzer bir anlayış görülmektedir. İnanç dünyasına ait kelimeler, şiirde mücadeleye ahlaki bir meşruiyet kazandırmak amacıyla da kullanılmaktadır.

Dağlarca'nın şiirlerinde savaşın hareketini askerî terminolojiye ait kelimeler kurarken, savaşın anlamını ve değer dünyasını dinî söz varlığı tamamlamaktadır. Böylece onun destan dili, tarihsel gerçeklikle birlikte milletin ortak inanç ve değerler sistemine de yaslanan çok katmanlı bir söyleyiştir.

Dağlarca, *Bağımsızlık Savaşı* dizisinde *yürek*, *can*, *ses*, *göz*, *ana*, *çocuk*, *oğul* gibi kelimeleri sık kullanarak savaşın insanî boyutunu da görünür kılmaktadır. Bu yönüyle destan savaşın birey ve toplum üzerinde bıraktığı duygusal izleri de şiirin merkezine taşır. Dizide cesaret ve fedakârlığın temel göstergeleri olarak kullanılan *yürek* ve *can* kelimeleri aracılığıyla savaş, fiziksel bir çatışma olmaktan öte, inanç ve kararlılıkla sürdürülen bir var olma mücadelesine dönüşmektedir. Aynı şekilde *ses* kelimesi de milletin ortak iradesini ve bağımsızlık çağrısını temsil eden sembolik bir değer taşımaktadır. İnsana ilişkin bu söz varlığı alanı, destanın kahramanlık söylemini duygusal bir derinlikle tamamlamaktadır. Şair, savaşın yalnızca kazananlarını ve kaybedenlerine odaklanmak yerine geride bekleyen anneleri, çocukları ve aileleri de şiirin öznesi hâline getirerek Millî Mücadele'yi toplumsal bir deneyim olarak yeniden kurmaktadır. Böylece destanın merkezinde mücadeleyi birlikte yaşayan bütün bir millet yer almaktadır. Duygu bildiren bu söz varlığı, destanın sert ve hareketli yapısını yumuşatan bir unsur olarak da değerlendirilebilir. Dağlarca, kahramanlık anlatısını güç ve zafer kavramlarıyla birlikte sevgi, özlem, acı, umut ve dayanışma gibi insani duyguları da şiirin merkezine taşıyarak destansı söyleyişini kurar.

Dağlarca'nın Destan Dilini Özgünleştiren Söz Varlığı

Bağımsızlık Savaşı dizisini benzer temada kaleme alınmış eserlerden ayıran temel özelliklerden biri, Dağlarca'nın Türkçenin biçim ve anlam imkânlarını özgün biçimde kullandığı şiir dilidir. Zengin bir söz varlığından yararlanan şair, Türkçenin üretme gücünü de şiirin estetik yapısına dâhil eder. Şair, kimi zaman mevcut sözcükleri alışılmadık eklerle yeniden biçimlendirir kimi zaman da günlük dilde yer almayan kullanımlar oluşturarak destansı söyleyişe özgü bir söz varlığı meydana getirir. “Eskil”, “yücelek”, “yoru”, “büyütüm”, “gökaydın”, “acetmek” gibi kelimeler bu duruma örnek gösterilebilir. Dizide yer alan yeni türetilmiş sözcükler, ikilemeler, deyimler ve kalıp sözler hem anlatımı zenginleştiren unsurlar olarak hem de destansı söyleyişin özgünlüğünü belirleyen temel dil özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin bu tercihlerinin öz Türkçe anlayışının bir sonucu olmakla birlikte şairin anlatmak istediği duygu ve düşüncelere mevcut söz varlığının yeterli gelmediği durumlarda dili yeniden kurma çabasının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. *Bağımsızlık Savaşı* dizisinde kullanılan yeni kelimeler, destanın kendine özgü atmosferini de güçlendirmektedir. Bu kelimeler sayesinde şiir dili gündelik kullanımın dışına çıkarak daha yoğun, daha çağrışımlı ve daha özgün bir anlatım kazanmaktadır. Böylece Dağlarca, destanı kurduğu dil ile de özgünleşmektedir.

Yeni sözcük üretme eğiliminin, şairin Türkçeye duyduğu güvenin ve bağlılığın da bir göstergesi olduğu söylenebilir. Dağlarca, dilin üretici gücünü şiirin estetik merkezine yerleştirerek Türkçenin, yeni anlamlar kurabilen canlı bir dil olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle yeni türetilmiş sözcükler, dizinin söz varlığını nicelik bakımından zenginleştirmenin ötesinde, destan dilinin yenilikçi karakterini belirleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Dağlarca'nın destan dilini oluşturan söz varlığı unsurlarından biri de ikilemeler ve deyimlerdir. Şiirlerinde kullandığı ikileme ve deyimlerin yoğunluğu, şairin anlatımını ritim ve etki oluşturmaya yönelttiğini göstermektedir. Özellikle ikilemeler, şiirin ses örgüsünü güçlendiren ve anlatıma hareket kazandıran yapılar olarak dikkat çekmektedir: *masalca masalca, yüz bin yüz bin yılı, süngü süngü süngü süngü, yeryüzünden yeryüzünden...*

Deyimler ise halkın ortak dil hafızasını şiire taşıyan unsurlar olarak işlev görmektedir. Millî Mücadele'yi anlatan bir destanda deyimlerin kullanılması, anlatıyı halkın konuşma diliyle buluşturmaktadır. Böylece destan dili ile günlük dil arasında güçlü bir bağ kurulmaktadır. İkilemelerin sağladığı ritim ile deyimlerin oluşturduğu doğal söyleyiş birleştiğinde Dağlarca'nın şiiri hem sözlü anlatım geleneğine yaklaşmakta hem de modern şiirin estetik özelliklerini korumaktadır. Bu durum, şairin destan dilini içerik bakımından da söyleyiş bakımından da özgünleştirdiğini göstermektedir.

Sonuç

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Bağımsızlık Savaşı* dizisinde söz varlığı anlatımı zen-

ginleştirmekte ve bu söz varlığının destansı söyleyişi kuran temel yapı taşı olduğu görülmektedir. Dağlarca'nın söz varlığı gelişigüzel seçilmiş bir kelime birikiminden ibaret değildir. Aksine onun tarih, coğrafya, insan, mücadele ve inanç etrafında bilinçli olarak örülmüş poetik bir sistem meydana getirdiği görülmüştür.

Dizide söz varlığı alanlarının her biri destanın farklı bir yönünü inşa etmektedir. Kişi ve yer adları tarihsel belleği canlı tutarken, askerî söz varlığı kahramanlık söylemini güçlendirmektedir. Coğrafyaya ilişkin söz varlığı ise Anadolu'yu destanın etkin öznesi hâline getirmektedir. Hareket bildiren fiiller, şiirin ritmini ve mücadele dinamizmini oluştururken, dinî söz varlığı Millî Mücadele'yi ortak bir inanç ve değer sistemi içerisinde anlamlandırmaktadır. Duygu bildiren sözcükler ise destanı yalnızca askerî bir başarı anlatısı olmaktan çıkararak milletin ortak acılarını, umutlarını ve dayanışmasını görünür kılmaktadır. Dağlarca'nın türettiği özgün sözcükler ve alışılmışın dışındaki dil kullanımları ise destansı söyleyişe estetik bir özgünlük kazandırarak şiirin kendine özgü dil evrenini oluşturmaktadır. Böylece dizide yer alan söz varlığı unsurları birbirinden bağımsız yapılar olarak değil, tarihsel hafızayı, millî kimliği, kahramanlık anlayışını ve estetik söyleyişi birlikte kuran bütüncül bir sistem içerisinde işlev görmektedir.

Şairin Millî Mücadele'yi konu edinen *Bağımsızlık Savaşı* dizisinin başarısı bu tarihsel süreci özgün bir söz varlığı düzeni aracılığıyla yeniden anlamlandırmasından kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle Dağlarca'nın şiiri, destanı dil aracılığıyla yeniden kuran bir şiir anlayışını temsil etmektedir.

Kaynaklar

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı 1: Samsun'dan Ankara'ya*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009 (a).

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı 2: İnönüler* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009 (b).

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı 3: Sakarya Kırıları* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009 (c).

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı 4: Otuz Ağustos* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009 (d).

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı 5: İzmir Yollarında* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009 (e).

Uluçay, Melike, "Destan Şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Söz Varlığı", *Electronic Turkish Studies*, 9(9), 2014.